

Koszorúzás a síremléknél

Ünnepélyesen felavatták Károlyi Mihály szobrát

Születésének 100. évfordulója alkalmából Károlyi Mihály síremlékénél koszorúzási ünnepség volt hétfőn délelőtt a Mező Imre úti temetőben.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága nevében Péter János, a KB tagja, az országgyűlés alelnöke és dr. Kornidesz Mihály, a KB tudományos, közoktatási és kulturális osztályának vezetője, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa képviselőjében dr. Molnár Béla, és dr. S. Hegedűs László, az országos tanács titkárai helyezték el a koszorút. A megemlékezés és a kegyelet virágait elhelyezte a síremléken Károlyi Mihály özvegye és leánya is.

Az Országház északi homlokterében, a Kossuth Lajos térnek a Margit-híd felé eső parkrészeben áll ezután az a bronzból formált szobormű, amely az első magyar köztársasági elnök, Károlyi Mihály alakját és életművét idézi. Hétfőn — Károlyi Mihály születésének 100. évfordulója alkalmából — tartották az avatóünnepséget. Az eseményen, budapestiek sokaságával együtt, jelen volt Károlyi Mihály özvegye és leánya is.

A Himnusz hangjai után Péter János, az országgyűlés elnöke avatta föl a szobrot, amely fekete gránitból épített lépcsős talapzaton áll: Károlyi Mihály két méternél magasabb bronz alakja fölé hét és fél méter magas, gótikus formájú ívköteg magasodik. Az emlékmű térhatását a

Parlament épülete, a Duna háttére formálja ünnepélyessé, harmonikussá. A képzőművészeti kompozíció Varga Imre szobrászművész alkotása.

— Az Országházhoz került a régóta várt szobor — mondta Péter János —, oda, ahol oly sok nagy csatáját vívta Károlyi Mihály, ahol 1918. október 16-án meghirdette a történelem kéréseketlen ítéletét, a régi bűnös rend bűnös vezetői felett, két héttel az őszirózsás forradalom előtt; oda, ahol egy hónappal később kikiáltották a köztársaságot, majd Károlyi Mihályt elnökké választották, és ahol majdnem három évtized múltán, 1946-ban, győzelmeinek egy dicsőséges alkalmán az egész nemzet nevében köszöntötték Károlyi Mihályt Szobra méltán kapott helyet Rákóczi Ferenc szobrának közelében, akitől a nagymajtényi sikon letört zászló révén is sok nyugtalanító gondolatot kapott; Kossuth Lajos emlékműve mellett, akinek harcát folytatta nem is csak a magyar szabadságért, hanem a világ szabadságáért. Olyan időben avatjuk ezt a szobrot az európai béke 30. évfordulóján, amikor pártunk XI. kongresszusával népünk további békés, szocialista évtizedeinek megalapozását munkálja, és olyan korban, amikor a dunai népek is megtanulják közös dolgaik rendezését.

— Olyan ember volt Károlyi Mihály, aki nagyon sokat szenvedett és életében

nagyon keveset — szinte semmit sem kapott. Az áldozatokat nem sajnálta; magára hagyatottsága éveinek kezdetén így írt: „Elszakadtam osztályomtól, és érett ésszel, megpróbált szívvel új közösséget választottam, a magyar dolgozókat. Velük érzem összeforrvam magam, elválaszthatatlanul.” Alakjának és politikai hagyatékának tisztelettel adózunk, így állítunk ércből emlékművet Károlyi Mihály ércnél maradandóbb művének — mondta Péter János, akitől ezután Budapest lakossága és a fővárosi tanács nevében Farkasinszky Lajos, a fővárosi tanács elnökhelyettese vette át a szobrot.

Ezután megkoszorúzták a szobrot: az MSZMP Központi Bizottsága nevében Kállai Gyula, a Politikai Bizottság tagja és dr. Kornidesz Mihály, a Központi Bizottság osztályvezetője; a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa részéről Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke és Cseterki Lajos titkár; a Hazafias Népfront Országos Tanácsa képviselőjében Sárosi István főtítkárral és Szentistványi Gyuláné titkárral koszorúzott, Budapest Főváros Tanácsa koszorúját Farkasinszky Lajos és Reischl Antal, a végrehajtó bizottság tagja helyezte el. A szobormű talapzatára a Károlyi-család tagjai vörös szegfűcsokrot helyeztek.

A szoboravató-ünnepség az Internacionálé hangjaival zárult.

Károlyi Mihály centenáriuma

A történelem igazságot szolgáltatott: a szobra immár ott áll a Parlament előtt, Kossuth Lajosé mellett — mauzóleuma a Kerepesi úti temetőben, a nemzeti pantegnyban, a Kossuth-mauzóleum és a munkásmozgalom nagy halottainak emlékműve között.

Károlyi Mihály neve, munkássága, példája előbb az 1918-as demokratikus népforradalommal, később a Horthy-féle ellenforradalmi rendszer, a német fasisztus fenyegetése, keleti terjeszkedése elleni népfrontpolitika ügyével forrott öszsze. Magasan tartotta az 1848-49-es forradalom végigviteléért folyó harc zászlóját 1918-ban is, a fasiszta uralom idején is.

Károlyi Mihály tudott haladni az idővel. Tudta, hogy a demokratikus forradalom következetes végigvitelére a 20. századi Magyarországon a szocialista forradalomba való átmenetet is jelenti. Ezt is vállalta, igenelte 1919 tavaszán is, 1946-47-ben is.

Már a század elején hirdette, hogy a német és az osztrák nagytöke imperialista „Drang nach Osten” politikájával szemben a magyar nemzetnek szövetkeznie kell a szomszédos kelet-európai népekkel. A német fasisztus hatalomra jutása után pedig — ahogy Rajk László mondta róla: „felismerte a Szovjetunió igazi felszabadító lényegét és ennek megfelelően következetesen küzdött a szovjet — magyar barátságért”.

Száz éve született — de forradalmas hite, Adyéhoz hasonlóan, ma is elevenen él. Száz éve született, de történelmi jelentősége halála után is egyre nő, amint írásai, levelei, emlékiratai kiadásra kerülnek, s a szocialista nemzeti tudat részévé válnak.

Károlyi Mihály életútja a fonákjáról igazolja Illyés Gyulának egy népfíhez írott híres aforizmáját: az ember életútjának megítélésében nem az a fontos, „honnán” jön, hanem az: „hová” megy. Mert Károlyi Mihály aztán igazán messziről jött és érkezett meg a magyar progresszió táborába.

1875. március 4-én, az ország egyik legrégebbi, leggazdagabb, legkonzervatívabb családja sarjaként született. Mikor született, még élt: Marx és Engels, Kossuth Lajos és Klapka György; már élt: Lenin és Liebknecht; egykorú volt vele: Lunacsarszkij, Thomas Mann, Jászi Oszkár, Landler Jenő; még nem született meg: Ady Endre, Bartók Béla, Kun Béla, Lukács György, Szabó Ervin, Dimitrov. Senki nem gondolta volna, hogy nevét az utókor ilyen nevek, ilyen történelmi személyiségek környezetében fogja emlegetni.

Károlyi Mihály élete, mint ezt maga emlékirataiban ismételtelen megírta, eleinte hasonlatos volt a többi arisztokrata életéhez: vadászatok, lóversenyek, kártya, kalandos külföldi utazások. Ami viszont már korán megkülönböztette: szociális érzékenysége, humanitása, tudásvágya, igazságszomja. Hatással volt rá Karolin nagyanyjának izzó Habsburg-gyűlölete,

Sándor nagybátyjának modern közgazdasági gondolkodása és főtí könyvtára, ahol Marx Tőkésje is a kezébe került az ifjú Károlyinak.

Politikai pályafutása 1909-ben kezdődik, ekkor választják meg az Országos Magyar Gazdasági Egylet elnökének. 1912-ben már a szociáldemokratákkal, Landler Jenővel együtt lép fel az általános, titkos választójogért. 1913-ban az Egyesült Függetlenségi és 48-as párt ügyvezető elnöke.

1914 tavaszán már ő a magyar politikai életben a béke reménye, a hivatalos német—osztrák orientáció helyett a francia—oros orientáció híve, a magyar nemzeti függetlenség és érdeke védelmezője. Ceglédi beszéde zászlóbontás a háború politikájával szemben. Ekkor adja ki híres jelszavát: *Békét, jogot, kenyeret, földet a népek!*

Ennek a jelszónak a jegyében utazik Amerikába 1914 nyarán egy olyan összetételű delegáció élén, amelyik már előképe volt annak a nemzeti tanácsnak, amelynek elnökéként 1918 októberében az őszirózsás békeforradalom előkészítője, diadalra vivője. 1918-19-ben az új, független, demokratikus Magyar Népköztársaság első miniszterelnöke, majd köztársasági elnöke.

Nem vált „magyar Kerenszkij”-jé, mint egyesek egy ideig hitték róla. Együtt fejlődött a forradalmi népmozgalommal, vállalta, hogy a munkásosztály legyen a demokratikus forradalom vezető ereje, minden fontos kérdésben kikérte a budapesti munkástanács véleményét. Komolyan vette agrárprogramját is: saját birtokán ő maga kezdte meg a földosztást. Amikor pedig a történelem a szocialista forradalomba való átmenetet tűzte napirendre, a maga módján segítette a proletárdiktatúra békés úton való győzelmét. Ha formálisan nem is írta alá — mint ez később kiderült — lemondó kiáltványát, ténylegesen igenelte a szocialista forradalom győzelmét. „Meg kell teremteni azt az új társadalmi rendet, amely hivatva van új gazdasági és morális tartalmával átalakítani az egész világot” — mondotta 1919. március 22-én.

A nemzetközi imperializmus a román királyi burzsoá-bojár hadsereg csapataival leverte a Tanácsköztársaságot és hatalomra segítette Horthy Miklós ellenforradalmi rendszerét, visszaállította a tőkés-nagybirtokos rendszert, létrehozta Európa egyik legelső fasiszta típusú államát.

Károlyi Mihály, negyedszázados első emigrációja idején, mindvégig Horthy ellenpólusa volt. Személye, nagy nemzetközi és hazai tekintélye alkalmassá tette arra, hogy minden baloldali ellenzéki erő (kommunisták, szociáldemokraták, októberisták, polgári radikálisok) fókuszra legyen. Lapja, a Bécsi Magyar Újság volt a világ egyik legelső „népfrentjelleget” sajtóorgánuma. Egyik előkészítője volt Magyarországon, de nemzetközi méretekben is az antifasiszta népfrentpolitika

kidolgozásának. Nem véletlen, hogy öt kérték fel az 1932-es berlini nemzetközi antifasiszta kongresszus elnökének.

Kezdetől fogva felismerte és hirdette Hitler fasiszta pártjának veszélyességét, világtörténelmi méretű ártalmasságát. A fasisztus hatalomra jutása után feleségével együtt az oroszánrészt vállalta a hitlerizmust leleplező Barna könyv anyagának összegyűjtésében, kiadásában.

1939. május 7-én Párizsban, egy nemzetközi antifasiszta békekonferencián elmondott beszédének címe vált a második világháború éveiben a magyar népfrentmozgalom központi jelszavává: „Független, demokratikus, szabad Magyarországot!” A fasisztus világtörténelmi méretű veresége igazolta Károlyi Mihály történelmi előrelátását.

Rehabilitációja, ünnepélyes hazatérése után, 71 évesen is, igyekezett tovább szolgálni a tartós béke, a magyar népi demokrácia fejlődésének ügyét. A párizsi béketárgyalásokon, később franciászógi követként mindent megtett hazánk nemzetközi presztízsének növeléséért. Nemzetközi méretekben is hirdette a demokratikus és szocialista erők antifasiszta szövetsége fenntartásának szükségességét, harcot hirdetett azok ellen, akik egy új, harmadik világháború, a hidegháború szószólói voltak. „Közös érdekről van szó: mi az atombomba ellen akarunk védekezni és az atombombapártiak ellen felsorakozni. Egy érdek van: megmenteni ezt az emberiséget és ezt az országot is” — mondotta 1946-os parlamenti beszédében.

Mikor tapasztalni kezdte a személyi kultusz politikájának érvényesülését, fokozatosan visszavonult. Lemondott párizsi követi állásáról. Így került sor élete második emigrációjára. „Azzal vádolnak, hogy ezzel a cselekedetemmel a magyar népi demokrácia ellenségeim táborához csatlakoztam — írta a magyar kormánynak küldött nyilatkozatában. — Ezzel szemben a szocializmusért vívott 30 esztendőszakadatlan harcom az ellenkezőjét bizonyítja, és a jövő is meg fogja mutatni, hogy a számomra még hátralevő néhány esztendőben ugyanolyan hűséges és szilárd híve leszek a szocializmusnak, mint a múltban voltam.”

Ehhez a nyilatkozatához mindvégig hű maradt. A szocializmus ügye iránt mindvégig megőrzött hitének és hűségének bizonyítéka: 1949 és 1955 közötti levelezése, emlékiratai, felesége memoárja.

Károlyi Mihály emberi példája, nemzedékünkhöz szóló üzenete, politikai végrendelete: hűnek maradni a megcsalattatások idején is; megőrizni a hitet a haladásban, a szocializmusban — az illúziók szétfoslása idején is.

Mert kétfajta dezilluzionizmus van. Az egyik: az illúziókkal együtt elveszti a hitet is, megtagadja a hűséget is. A másik az alkotó, teremtető dezilluzionizmus, a Károlyi Mihály-féle: hűség és hit illúziók nélkül.

Györfly Sándor